

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Deres referanse:
200806239

Vår dato:
27. januar 2009

Vår referanse:
0340809-AKO

Vår saksbehandler:
Angelica Konstanse Brokke Olsen
angelica@elev.no

Høring om innstillingen til utvalget om fag- og yrkesopplæringen

Vi viser til høringsbrev med Karlsenutvalgets innstilling *NOU 2008:18 Fagopplæring for framtida*, datert 27.10.2008. Elevorganisasjonen vil med dette avgi vårt hørings svar. Utvalgets innstilling har vært oppe til behandling i Elevorganisasjonens landsstyre i desember 2008.

Elevorganisasjonen vil trekke frem følgende punkter som de viktigste i vårt høringsbrev:

- Fylkesmannen må ha sterkere tilsyn på utstyr, undervisningsmateriell og -metoder, samt hvilke produksjonsmetoder opplæringen er tilpasset. Det skal være et autonomt tilsyn som er handlekraftig når det oppdages avvik.
- Det må umiddelbart prioriteres midler til utstyr i skolen og rådgivningstjenesten.
- Sosialpedagogisk rådgivning og utdannings- og yrkesrådgivning skal deles mellom to forskjellige rådgiverstillinger. Det skal være minimum en 100% -rådgiverstilling per 200 elev.
- Vi støtter ikke et nasjonalt gjennomføringskart som muliggjør rangering av skoler og bedrifter.
- Vi støtter ikke økonomiske belønninger til skoler med høy gjennomføring. Økonomiske insentiver skal gis til skoler som trenger det for å drive en undervisning av god kvalitet.
- Vi foreslår at Norge tar samme modell som Danmark for lærlingtilskuddet, ved å opprette vår egen Arbeidsgivernes Elevrefusjon (AER).
- For å gjøre Vg3 og Vg4 i skole relevant for fagopplæringen skal elevene få tilbud om å opprette en ungdomsbedrift innenfor sitt fagområde.
- Vi støtter ikke generelt studieforbereidhet for alle utdanningsprogram. Det må opprettes flere teknisk allmennfaglige (TAF-) og tilsvarende linjer som gir både yrkesfaglig kompetanse/fagbrev og allmennfaglig kompetanse.
- Vi ønsker at kvalitetsutviklingen i fag- og yrkesopplæringen ikke skal bygges på EU's eller andre internasjonale organisasjoners initiativ, med tanke på den særskilte fagopplæringsordningen i Norge, trepartssamarbeidet, samfunnskontrakten og at lærlingordningen slik vi kjenner den i dag bare er 14 år. Det er viktig at kvalitetsutviklingen for fag- og yrkesopplæringen er bygget ut fra norske ordninger som allerede eksisterer og er mindre høytstående.
- henter inn sensitive personopplysninger

Elevorganisasjonen representerer flesteparten av elevene i videregående opplæring i Norge. En stor del av de elevene går nettopp på yrkesfaglige utdanningsprogram eller er ute i lære. Det er ofte andre aktører som dominerer innenfor fag- og yrkesopplæringen i Norge. Elevorganisasjonen ønsker å påpeke at vi representerer den største gruppen innenfor utdanningssektoren i Norge og håper at meningene til de som faktisk tar opplæringen vil bli tillagt stor vekt.

Postadresse:
Postboks 8964 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:
Møllergata 28
5. etasje

Telefon: 22 99 37 00
Telefaks: 22 99 37 01

E-post: elev@elev.no
Internett www.elev.no

Org.nr.: 981 070 151
Bankgiro: 6011.05.84337

I høringen vår har vi tatt stilling til de ulike forslagene i Karlsenutvalgets innstilling. Vi har prøvd å lage en enkel oversikt ved å bruke tema og forslagsnummer. Vedlagt ligger en oversikt over nummereringen vår av forslagene. Den må brukes for å gjennomgå vår høring. Rekkefølgen følger presentasjonen av tiltakene i kapittel 6. Vi har ikke kommentert eller berørt alle forslagene i NOUen, men de vi mener det er viktig for oss å kommentere.

Raskere omstilling i utdanningssystemet og utstyr (forslagene 2, 3, 4, 8 og 60)

Elevorganisasjonen støtter disse forslagene. Vi har følgende kommentarer:

Vi vil ikke at det skal komme flere reformer i grunnopplæringen i nærmeste fremtid. Samtidig er det viktig å kunne gjøre raske endringer i fagene, etter hvert som arbeidslivet utvikler seg.

Det kommer frem i NOU'en at Fylkesmannen har for lite kunnskap om fag- og yrkesopplæring, noe Elevorganisasjonen opplever at er gjennomgående på flere områder innenfor hele grunnopplæringen. Det er en forutsetning at Fylkesmannen har kunnskapen som trengs for å kunne rette et kritisk blikk på utstyrsituasjoner, undervisningsmateriell og -metoder, samt hvilke produksjonsmetoder opplæringen er tilpasset til.

Hvis elever lærer å bruke utstyr som ikke lenger er aktuelt i arbeidslivet, finnes det ikke lenger noen grunn til å utdanne elevene. Det må være nok og tilfredsstillende utstyr som blir brukt i opplæringen i skole. Fylkeskommunene og skolene må i samarbeid sørge for dette. Med bestemmelser i Opplæringsloven, forskrifter til denne, generell læreplan og læreplaner for fag skal det gis tilstrekkelige overføringer til fylkeskommunene slik at utstyr og undervisningsmateriell er tilstrekkelig oppdatert. Dette er ikke noe å sette spørsmål ved. Hvis fylkesmannen oppdager mangler må situasjonen straks endres til det er relevant undervisning som foregår i skolen.

Vi mener det burde utvikles rapporteringssystem som gir faglige råd bedre innsikt for å gi råd om endringer i utstyrsbehovet hos skolene.

Gjennomføring (forslagene 6, 7 og 9)

Elevorganisasjonen støtter ikke forslag 6 og 7, men støtter forslag 9. Vi har følgende kommentarer:

I forslag nummer 6 foreslår utvalget at det utarbeides et nasjonalt gjennomføringskart. Elevorganisasjonen støtter ikke dette forslaget. Det er uheldig med statistikk og undersøkelser som rangerer skoler og lærebedrifter. Vi har mange eksempler på negative konsekvenser av rangering. Det fører til store skiller mellom skolene, og det synes Elevorganisasjonen er svært alvorlig for elevene som går der. Hvis en skole kommer godt ut vil det bli flere søkere der til neste skoleår, og skolen vil kunne ta inn de beste elevene som gir større gjennomføringsgrad til neste skoleår igjen osv. På lik linje vil skoler som ikke kommer like godt ut få færre søkere, og gjerne søkere som ikke kom inn på den «flinke» skolen. Dermed har man en negativ utvikling som gir store forskjeller.

Vi er klar over at det i utgangspunktet fra Karlsenutvalget side er tenkt en fylkesoversikt, og at fylkene selv har egen oversikt over sine skoler og bedrifter. Det er ikke kommentert om fylkenes egen oversikt skal være offentlig. Elevorganisasjonen vil uansett ikke støtte forslaget, fordi vi har sett hvordan denne type verktøy blir en politisk kasteball. En regjering ønsker ikke offentliggjøring av detaljer, mens en annen ønsker det. Elevorganisasjonen kan ikke ta den risikoen som er forbundet med å utvikle denne type verktøy. Erfaring fra tidligere verktøy er at det er lite sannhet i løfter om at man skal unngå rangering og at skolerresultater ikke skal offentliggjøres. Vi ber derfor departementet om å ikke gå videre med dette forslaget.

Elevorganisasjonen støtter heller ikke forslag nummer 7. Å belønne skoler som har høy gjennomføring og gode tiltak for gjennomføring er i utgangspunktet en god idé, men det stopper der. Det er ikke grunn til å tro at det vil fungere å gi økonomisk belønning til skoler på bakgrunn av statistikk. Om det finnes «ekstra» penger i fylkesbudsjetter skal dette bli gitt til skoler som trenger det, for å kunne gi den opplæringen skolen skal gi. Ikke til skoler som allerede gjør dette på en tilfredsstillende måte.

Yrkesretting (forslagene 11, 12, 13, 14, 15 og 16)

Elevorganisasjonen støtter alle forslagene, med har en kommentar til forslag nummer 12:

Elever kan oppleve mer motivasjon, og at faget er mer til nytte når man får forklart sammenhengen mellom det som står i læreplanen og det yrkesfaglige løpet man har valgt seg. Alle lærer forskjellig, og det er ikke sikkert at alle elever vil nytte best av yrkesretting. Derfor bør elever og læringer være med og utforme den eventuelle yrkesrettingen i læreplanene, enten gjennom faglige råd eller i samarbeid med Utdanningdirektoratet. Krav om yrkesretting skal ikke overkjøre elevmedbestemmelsen og den tilpassede opplæringen.

Fleksible løp i fagopplæringen (forslag 17)

Elevorganisasjonen støtter dette forslaget.

Oppfølging av elevene (forslagene 18, 19, 20 og 21)

Elevorganisasjonen støtter forslagene, men vil kommentere forslag 18 og 19:

Det er mange elever som hadde fått en bedre skolegang hvis kartleggingen og utarbeidelsen av det videregående løpet ble satt i gang allerede i grunnskolen. Elever som går inn under § 5-1 vil kunne ønske å ta videregående opplæring på ordinært vis, og burde få muligheten til det. Det er viktig at en slik ordning ikke overkjører eleven og setter han/hun i en bås som ikke føles naturlig for eleven selv.

Om kommunene skal være pliktig til å informere fylkeskommunene om elever som trenger ekstra oppfølging må det også presiseres at kommunene er pliktig til å spørre eleven og foresatte først.

Tilgang på læreplasser (forslagene 10, 22, 23 24, 25, 26, 27, 28, 29)

Elevorganisasjonen støtter alle forslagene, men har noen kommentarer, spesielt til forslag 24, 26 og 29.

Elevorganisasjonen ønsker i utgangspunktet lovfestet rett til læreplass. Vi mener det er veldig urettferdig og uheldig at elever ikke får fullføre utdanningen sin på en tilfredsstillende måte. Vi viser til at Barneombudet påpeker behovet for lovfestet rett til læreplass hvis ikke tiltakene som settes i verk er gode nok. Vi har samlet sett vurdert forslagene i NOUen, og vil på ingen måte si at det vil sørge for at alle elever får læreplass.

Lovfestet rett til læreplass blir ofte nedstemt fordi man mener det er urealistisk eller lite gjennomførbart. Vi mener det er fordi man ikke tør bruke sterke nok virkemidler. Det er alltid mulig, hvis man velger de riktige virkemidlene. Vi legger merke til hvordan staten i andre sektorer bruke vel så sterke midler for å få igjennom sine ønsker i både offentlig og privat næringsliv. Det er både offentlige og private arbeidsgivere som skyter seg selv i foten ved å ikke sørge for høyere gjennomføring og flere med fag- og svennebrev.

Til forslag 24 ønsker vi å påpeke helse- og sosialfagtilbudet må ikke gå utover breddetilbudet av

studieprogram i fylkeskommunen.

I Danmark betales lærlinglønnen ut fra et kollektivt fond, Arbeidsgivernes Elevrefusjon (AER), Elevorganisasjonen foreslår at Norge går inn for denne eller en liknende modell.

AER ble opprettet ved lov i 1977, og omfatter alle private arbeidsgivere som omfattes av lov om Arbeidsmarkedets Tilleggspensjon. AER er en solidarisk ordning som skal redusere den økonomiske belastningen som ligger i det å ta inn lærlinger. Samtlige arbeidsgivere som er omfattet av lov om Arbeidsmarkedets tilleggspensjon, har rett til lønnsrefusjon og tilskudd. Arbeidsgiverne har plikt til innbetaling av bidrag til AER. Det årlige bidraget fastsettes av finansloven. Bidrag beregnes og kreves kvartalsvis av Arbeidsgivernes Elevrefusjon på grunnlag av samlede bidrag til Arbeidsmarkedets Tilleggspensjon. Staten dekker en andel av Arbeidsgivernes Elevrefusjons utgifter til lønnsrefusjon.

Angående forslag 29 om rett til to år i skolen, er Elevorganisasjonen i utgangspunktet positiv til det hvis man ikke får lære plass. Et tredje år i skole, slik ordningen er nå, gir ikke store nok muligheter for jobb innenfor yrkesområdet.

For å gjøre Vg3 og Vg4 relevant for fagopplæringen må elevene få tilbud om å opprette en ungdomsbedrift innenfor sitt fagområde. Om elevene ikke står på fag-/svenneprøven skal de få et kompetansebevis på hvilke læreplanmål de har oppnådd i bedriftslæreplanen for faget. Elevene arbeider ut fra virkelige ideer, driver virkelig produksjon, virkelig salg, har virkelige kunder, virkelige penger og virkelig regnskap. En ungdomsbedrift har ikke lov til å gjøre innkjøp som overstiger egenkapitalen, ingen leverandør kan derfor tape på dette. Ofte er ungdomsbedrifter underleverandører til ordinære bedrifter, eller produserer til det åpne markedet.

Det er allerede flere skoler som tilbyr ungdomsbedrift 3. året i skole. Det å drive ungdomsbedrift er en god måte å forberede seg på arbeidslivet, mange av de som har vært med i en ungdomsbedrift etablerer sin egen når de har blitt yrkesaktive. 92 % av de ungdommene som har vært med i en ungdomsbedrift anbefaler andre ungdommer å gjøre det samme. Det vil bli lettere å sette sammen klasser med sikte på forskjellige fagbrev, da en ungdomsbedrift kan representere flere yrker. På arbeidsmarkedet blir jevnaldrede som har fagbrev fra bedrift sterkt foretrukket fremfor de som har fagbrev fra skole.

Faglige råd (forslagene 1, 5, 28 og 37)

Det mangler store og faste strukturer rundt fagopplæringen. Å gi større mandat til de faglige rådene, samt mer ansvar er en god løsning som er kostnadseffektiv og forholdsvis demokratisk. Vi støtter derfor alle forslag som gjelder de faglige rådene.

Rådgivning og karriereveiledning (forslagene 30, 31, 32, 33, 34 og 35)

Elevorganisasjonen støtter forslagene, men ønsker å kommentere følgende rundt forbedringer av rådgivningstjenesten:

Sosialpedagogisk rådgivning og utdannings- og yrkesrådgivning skal deles mellom to forskjellige rådgiverstillinger på skolene. Elevorganisasjonen mener det skal være minimum en 100% - rådgiverstilling per 200 elever. Midler til rådgivningstjenesten må prioriteres i mye større grad enn det er gjort tidligere. Det er avgjørende for gjennomføringen både i videregående opplæring og i høyere utdanning. Vi viser forøvrig til vårt hørings svar til endringer i forskrifter om rådgivning som Utdanningsdirektoratet hadde på høring høsten 2008.

Studieforberedthet og høyere utdanning (forslagene 40, 41, 42 og 43)

Elevorganisasjonen støtter ikke forslagene om generelt studieforberedthet på alle utdanningsprogrammer. Vi mener at elever som går studieforberedende programmer får en kompetanse som ikke gis på de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Kompetansen som oppnås på de ulike utdanningsprogrammene er ikke like, og legger derfor grunnlag for likt opptak.

Vi kan ikke se at det foreligger en vurdering av konsekvensene for videregående opplæring i forhold til høyere utdanning i utlandet. Vil elever som etter utvalgets forslag vil være generelt studieforberedt etter fullfører fag- eller svennebrev få muligheten til å komme inn på høyere utdanning i utlandet? En ting er hva vi gjør her hjemme, men vi har liten mulighet til å bestemme hvilken kompetanse høyere utdanningsinstitusjoner i utlandet setter til elever som søker opptak.

Elevorganisasjonen støtte der i mot forslaget om utbygging av Y-veien. Alle elever som har gått treårig videregående skole eller tatt fag-/svennebrev skal ha muligheten til å ta høyere utdanning innen sitt fagfelt.

Vi mener det skal legges til rette for å kunne ha praksistid i bedrift innenfor et ønsket yrke, selv om man går studieforberedende. Elever ved yrkesfaglige linjer skal kunne velge å utvide læreplanene i allmenne fag tilsvarende læreplanene ved studieforberedende linje. Det må også opprettes flere teknisk allmennfaglige (TAF-) og tilsvarende linjer som gir både yrkesfaglig kompetanse/fagbrev og allmennfaglig kompetanse.

Kvalitetsutvikling i fag- og yrkesopplæringen (forslagene 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62 og 78)

Elevorganisasjonen støtter forslagene 54, 59 og 60, og har ikke kommentarer til resten av forslagene. Til forslag 54, 59 og 60 ønsker vi å kommentere følgende:

Elevorganisasjonen opplever det som svært uheldig å gjennomføre tiltak som implementer så store deler av europeiske initiativer. Fagopplæringen vår er bare 14 år gammel, det er for tidlig å la seg styres av hva andre land og EU gjør. Norge har allerede kvalitetssikringssystem for skolen, fag- og yrkesopplæringen må inkluderes i større grad. Norge står også i en særskilt posisjon i forhold til andre land, da arbeidsgiver og -taker er en så aktiv part, gjennom blant annet samfunnskontrakten.

Lærlingordningen slik vi kjenner den i dag ble til ved Reform -94. Det har aldri blitt etablert noe felles nasjonalt system for systematisk sikring, utvikling og mål av kvalitet i fag- og yrkesopplæringen. Ser man dette i sammenheng med historikken kommer det frem at lærlingordningen ikke har vært «stabil» i 50 år engang.

Norge er med i EFTA, sammen med Sveits, Island og Luxembourg. Alle, utenom Sveits, er også med i EØS. For land i EU er det obligatorisk med medlemskap i EØS. Gjennom EØS legger EU inn direktiver og anbefalinger som Norge kan velge om vi skal følge eller ikke. I svært stor grad følger Norge disse, ikke fordi myndighetene sier ja, men fordi man plutselig blir bedt om å rapportere inn gjennomføringen av tiltakene. Det er en negativ utvikling om man bruker mer ressurser i forvaltningen av yrkesopplæringen på å sette i gang og rapportere inn tiltak gjennom EØS, enn på å utvikle de ordningene man har fra før.

Bortvalg vs. Frafall:

Gjennomføringen kan bli stoppet på to måter: ved bortvalg eller frafall. Frafall er strukturelle hindringer og rammevilkår som gjør at man ikke har mulighet til å gjennomføre utdannelsen selv om man ønsker det. Bortvalg er å ikke gjennomføre selv om man har muligheten.

Lærere i fag- og yrkesopplæringen (forslagene 63,64, 65 ,66 ,67, 68, 69 og 70)

Elevorganisasjonen støtter alle forslagene, men ønsker å kommentere forslag 66:

Om det innfører plikt til å delta i etterutdanning, bør lærere få dekt eventuelle utgifter de har i den forbindelse.

Forskning og dokumentasjon om fag- og yrkesopplæringen (forslagene 71-77)

Elevorganisasjonen støtter alle forslagene, men ønsker å kommentere forslagene 73 og 77 spesielt:

Forslag 73 lyder:

Utvalget foreslår at forsker- og brukersiden i større grad involveres for å sikre bedre kvalitet og samordning av dataproduksjonen. Det bør også arbeides med å bedre tilgangen til livsløpsanalyser der en kan følge personer inn og ut av utdanningsløp og arbeidsliv. Dette krever bedre tilgang på individdata.

Vi viser her til vårt høringsbrev om sentralt elevregister som var på høring fra Kunnskapdepartementet denne høsten. Slik forslaget er skrevet fra utvalget kan dette innebære alt mulig etter vår oppfatning. Vi stiller spørsmålstegn ved i hvilke grad forslaget legger opp til tilgang på individdata, herunder personopplysninger. Elevorganisasjonen stiller seg sterkt i mot at det gis tilgang på blant annet personopplysninger. Forslaget kan i realiteten innebære det meste, noe som gjør det umulig for Elevorganisasjonen å gå videre med det med mindre vi tar en skikkelig gjennomgang av forslaget.

Til forslag 77 vil vi kommentere at allerede lages rapporter gjennom Norges deltagelse i ReferNet og SkillsNet.

Internasjonalisering (forslagene 79 og 80)

Vi støtter forslagene.

Hvis departementet ønsker ytterligere kommentarer eller innspill er det bare å ta kontakt med saksbehandler direkte.

Med vennlig hilsen

Håvard Vederhus
leder

Angelica Olsen
sentralstyremedlem

Vedlegg 1: Nummerering av forslagene i utvalgets innstilling

Vedlegg 1: Nummerering av forslagene i utvalgets innstilling

Denne delen er til hjelp for å orientere seg i forhold til Elevorganisasjonens hørings svar på Karlsenutvalgets innstilling – *Fagopplæring for framtida*

1. Utvalget foreslår at de faglige rådene bør som en fast rutine vurdere behovet for endringer i fagene innenfor sitt område. Som en del av dette arbeidet bør det vurderes om det er mulig å initiere forskning og utvikle statistiske verktøy for å kartlegge og analysere endringsbehovet.
2. Utvalget foreslår at Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet må legge til rette for at det kan skje nødvendige endringer i læreplaner for fag, i yrkesutdanninger eller i tilbudsstrukturen uten at det nødvendigvis gjennomføres som en del av en total reform i hele videregående opplæring.
3. Utvalget foreslår at fylkeskommunene pålegges å kartlegge utstyrssituasjonen på de videregående skolene. Kartleggingen bør vurderes fulgt opp med økte økonomiske ressurser til fylkeskommunene for å sikre at utstyr og undervisningsmateriell er oppdatert.
4. Utvalget foreslår at fylkeskommunene og lærebedriftene må følge med i utviklingen i fagene slik at opplæringen hele tiden er tilpasset produksjonsmetodene i arbeidslivet.
5. Utvalget foreslår at Samarbeidsrådet for yrkesopplæringen og de faglige rådene må tilstrebe bedre kommunikasjon med miljøer som har interesser i fag- og yrkesopplæringen, men som ikke er representert i de faglige rådene.
6. Utvalget foreslår at det utarbeides et nasjonalt gjennomføringskart som til enhver tid viser frafallet i de ulike fylkene. Fylkeskommunene bør ha en tilsvarende oversikt over skolene og lærebedriftene i sitt fylke. Derfor bør det utarbeides et felles rapporteringssystem som viser gjennomføringsgraden på den enkelte skole på hvert årstrinn og gjennomføringen i den enkelte lærebedrift. Fylkeskommunene pålegges å bruke rapporteringssystemet.
7. Utvalget foreslår at det settes i gang forsøk med bruk av økonomiske og andre insentiver som bidrar til at flere elever og læringer gjennomfører videregående opplæring. Forsøkene skal evalueres.
8. Utvalget foreslår at fylkeskommunene pålegges å kartlegge utstyrssituasjonen i skolen. Kartleggingen bør vurderes fulgt opp med overføringer til fylkeskommunene slik at utstyr og undervisningsmateriell er tilstrekkelig oppdatert.
9. Utvalget foreslår at fylkeskommunene og yrkesopplæringsnemndene etablerer forpliktende møtearenaer mellom skolene og bedriftene, både for felles kompetanseheving av lærere og instruktører og for å utforme et helhetlig opplæringsløp for den enkelte elev/lærling.
10. Utvalget foreslår at alle skoler bør ha tilbud om ungdomsbedrift.
11. Utvalget foreslår at læreplanene i fellesfagene gjennomgås med sikte på at læreplanmålene i størst mulig grad skal egne seg for yrkesretting.
12. Utvalget foreslår at det stilles krav i forskriften til opplæringsloven eller i læreplanene for fag om at opplæringen skal yrkesrettes i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene og at det skal fastsettes hva yrkesretting innebærer. Formelle forhold som for eksempel eksamensordninger må støtte opp under muligheten til lokal og yrkesrettet innretning på opplæringen.
13. Utvalget foreslår at det utarbeides forpliktende veiledninger for yrkesretting.
14. Utvalget foreslår at det utvikles fagdidaktiske kurs i yrkesretting for lærere som underviser i fellesfag og programfag i yrkesfaglige utdanningsprogrammer. Disse lærerne bør ha både rett og plikt til å delta i slik etterutdanning.

15. Utvalget foreslår at fylkeskommunen må ha plikt til å legge til rette for yrkesretting av fellesfagene. Elevgrupper/klasser i fellesfagene skal organiseres slik at yrkesretting muliggjøres og fremmes.
16. Utvalget foreslår at fylkeskommunens system for yrkesretting må være gjenstand for nasjonalt tilsyn.
17. Utvalget foreslår at forsøksordningen med praksisbrev videreføres, og at den, etter råd fra de faglige rådene, utvides til flere fag og fylkeskommuner. Etter at ordningen er evaluert, bør det tas stilling til om ordningen skal formaliseres.
18. Utvalget foreslår at det presiseres i opplæringsloven eller forskriftene til denne at fylkeskommunene er forpliktet til å skaffe seg kunnskap om den enkelte elevens kunnskaper og ferdigheter ved skolestart.
19. Utvalget foreslår at det innføres en plikt for kommunen til å informere fylkeskommunen om elever som på en eller annen måte har behov for ekstra opplæringstiltak. Plikten trer i kraft med mindre eleven eller elevens foresatte motsetter seg at slik informasjon blir gitt. Informasjonsplikten gjelder både elever som er omfattet opplæringsloven § 5-1, og elever som ikke er omfattet av opplæringsloven § 5-1, men som har behov for ekstra opplæringstiltak.
20. Utvalget foreslår at det opprettes mentorordninger for elever og lærlinger som er i faresonen for å avbryte opplæringen.
21. Utvalget foreslår å utvikle en ny ungdomsgaranti for ungdom mellom 20 og 24 år.
22. Utvalget foreslår at staten tar initiativ overfor alle aktuelle parter for å vurdere å inngå en ny samfunnskontrakt om forpliktelser til å opprette læreplasser.
23. Utvalget foreslår at de sentrale myndighetene utarbeider en strategi for læreplasser i statlige og kommunale virksomheter. Strategien må omhandle forpliktelser, støttetiltak, veiledning, erfaringsspredning, måltall og oppfølging av måloppnåelse. Tilsvarende strategi utarbeides for læreplasser i regionale helseforetak.
24. Utvalget foreslår å pålegge fylkeskommunene å tilby plasser til alle elever som søker seg til helse- og sosialfag, og at staten pålegger sine egne helseforetak å opprette læreplasser for helsefagarbeidere.
25. Utvalget foreslår at ett av konkurransekriteriene ved offentlige innkjøp skal være at tilbyderne deltar i opplæring innenfor fag- og yrkesopplæringen.
26. Utvalget foreslår at lærlingtilskuddet justeres slik at det følger kostnaden for elever på yrkesfaglige utdanningsprogrammer i videregående skole. Det foreslås at økonomien i fagopplæringen gjennomgås for å vurdere en mer fleksibel tilskuddsordning, der blant annet ulike fag og ulike kategorier lærlinger vurderes.
27. Utvalget foreslår at det gis ekstra tilskudd og tilbud om annen støtte som oppfølging fra fylkeskommunen til lærebedrifter som tegner lærekontrakt med elever med spesielle oppfølgingsbehov.
28. Utvalget foreslår at det gis større adgang til å tegne lærekontrakt i fag utenom eget utdanningsprogram (kryssløp), med et større ansvar for fylkeskommunen til å tilby opplæring i områder slike lærlinger mangler fra Vg2. De faglige rådenes rolle ved fastsetting av kryssløp må opprettholdes. I denne sammenhengen må reglene for godskrivning i læretiden for gjennomført opplæring i andre utdanningsprogrammer gjennomgås. Det må også gis anledning til å avkorte læretiden med bakgrunn i realkompetansevurdering.
29. Utvalget foreslår at alle elever som ikke får læreplass etter Vg2, får rett til to års yrkesfaglig opplæring.
30. Utvalget foreslår at Kunnskapsdepartementet fastsetter nasjonale kompetansekrav for å arbeide som utdannings- og yrkesrådgivere i grunnskolen og videregående opplæring og ved karrieresentre.
31. Utvalget foreslår at det utarbeides klare forskrifter om mål og oppgaver for utdannings- og

yrkesrådgiverarbeidet. Rådgivertjenesten må være en del av skolens oppgave, og rådgiveren må ha en rolle som bidrar til at kollegiet og avdelingslederen settes i stand til å gi råd og bidra i karriereveiledningen.

32. Utvalget foreslår at etter-og videreutdanningstilbud for rådgivere styrkes.
33. Utvalget foreslår at dagens rådgivingsressurs dobles.
34. Utvalget foreslår at lærlingene gis rett til å benytte skolens yrkes- og sosialpedagogiske rådgivertjeneste etter tegnet lærekontrakt.
35. Utvalget foreslår å opprette et nasjonalt senter for karriereveiledning.
36. Utvalget foreslår at faglig spesialisering som ikke kan finne sin plass innenfor dagens videregående opplæring, som hovedregel skal gis som tilbud i fagskolen.
37. Utvalget mener at staten bør etablere ett eget råd for fagskoleutdanning. Rådet bør fortløpende vurdere kompetansebehovet i arbeidslivet, og gi råd om hvilke utdanningstilbud i fagskole som bør få offentlig støtte. Rådet bør samarbeide med SRY, de faglige rådene og de nasjonale utvalgene for fagskoleutdanning.
38. Utvalget foreslår at fagskoletilbud som er en spesialisering som bygger på et fag- eller svennebrev, som hovedregel skal gis offentlig finansiering.
39. Utvalget foreslår å bedre kunnskapsgrunnlaget om fagskoleutdanningen ved at Kunnskapsdepartementet får ansvar for innhenting av aktuell statistikk.
40. Utvalget foreslår å bygge ut Y-veien til flere fagområder.
41. Utvalget foreslår at aldersgrensen for realkompetansevurdering vurderes satt ned.
42. Utvalget foreslår at fullført videregående opplæring skal gjøre elevene generelt studieforberedte uavhengig av utdanningsprogram. Kravet om generell studiekompetanse faller dermed bort.
43. Utvalget foreslår at retten til videregående opplæring utvides slik at de som har fullført et yrkesfaglig utdanningsprogram.
44. Utvalget foreslår at det utarbeides en nasjonal strategi for oppfølging av voksnes lovfestede rettigheter til grunnopplæring.
45. Utvalget foreslår at det blir laget en oversikt over vellykkede fleksible modeller knyttet til voksenopplæring, og at denne gjøres tilgjengelig for alle tilbydere av grunnopplæring for voksne.
46. Utvalget foreslår at det vurderes å etablere egne ordninger for finansiering av livsopphold for voksne som tar grunnopplæring
47. Utvalget foreslår at BKA-programmet gjøres til en permanent ordning og utvides til 80 millioner kroner årlig.
48. Utvalget foreslår at ordningen som gir fagforeninger og arbeidstakerorganisasjoner i samarbeid med virksomhetene mulighet til å søke om støtte til opplæringstiltak i BKA- programmet, gjøres permanent og utvides til også å gjelde grupper av bedrifter eller bransjeorganisasjoner.
49. Utvalget foreslår at arbeidet med en lovhjemmel som sikrer egne tillitsvalgte som jobber med motivering og tilrettelegging av opplæring for de ansatte, prioriteres. Dette er i tråd med forslaget i St.meld. nr. 16 (2006-2007)
50. Utvalget foreslår at arbeidsinnvandrere får rett til 300 timers opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

51. Utvalget foreslår at ansvaret for godkjenning av utenlandsk fagutdanning legges på sentralt nivå.
52. Utvalget foreslår at aldersgrensen for å kunne få videregående opplæring som arbeidsmarkedstiltak reduseres til 19 år. Det forutsettes at ungdomsretten i henhold til § 3-1 i opplæringsloven er fullt ut benyttet.
53. Utvalget foreslår at det utarbeides nasjonale prinsipper for realkompetansevurdering av voksne som ønsker å ta videregående opplæring.
54. Utvalget ønsker at arbeidet med læringsutbytte og gjennomføring skal prioriteres i arbeidet med kvalitet i fag- og yrkesopplæringen
55. Utvalget foreslår at sentrale myndigheter tar initiativ til utvikling av konkrete indikatorer og kvalitetsutviklingsverktøy på følgende områder:
  1. Læringsutbytte og gjennomføring i fag- og yrkesopplæringen
  2. Samarbeid mellom skole og bedrift
  3. Undervisning i fellesfagene på yrkesfaglige utdanningsprogrammer
  4. Lærer- og instruktørkompetanse
  5. Elev- og lærlingvurdering
  6. Læringsmiljø
56. Utvalget foreslår at Læringsplakaten brukes som rammeverk for en nasjonal kvalitetsutvikling i fag- og yrkesopplæringen og at den kobles til læreplaner for fag i den konkrete utformingen av kvalitetsindikatorer.
57. Utvalget foreslår at sentrale myndigheter tar initiativ til å lage en kunnskapsoversikt som sammenfatter, vurderer og kategoriserer det utviklingsarbeidet som har vært gjort innenfor fag og yrkesopplæringen i de siste årene med vekt på de store nasjonale utviklingsprosjektene. Arbeidet skal munne ut i veiledere og konkrete verktøy for skoleeier, skoler og lærebedrifter innenfor de seks satsingsområdene. Forskere og praktikere fra skoler og bedrifter bør delta i et slik arbeid.
58. Utvalget foreslår at det nasjonale tilsynet utvides til en mer helhetlig kvalitetssikring av fag og yrkesopplæringen. Kvalitetssikringen skal inngå som del av et kvalitetsutviklingssystem i fylkeskommunene.
59. Utvalget foreslår at de nasjonale tilsynsrapportene brukes til å identifisere fylkeskommuner, skoler og lærebedrifter som må gjennomføre tiltak, og som trenger ekstra støtte.
60. Utvalget foreslår at fag- og yrkesopplæringskompetansen styrkes hos Fylkesmannen.
61. Utvalget foreslår at det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet for fag- og yrkesopplæringen bygges ut på en måte som er relevant for fag- og yrkesopplæringen. Arbeidet bør skje i samarbeid mellom nasjonale myndigheter, skoleeiere og partene i arbeidslivet.
62. Utvalget foreslår at det utvikles løpende statistikk som sier noe om gjennomføring etter hvert trinn i videregående opplæring.
63. Utvalget foreslår at høyskolene må utvikle ulike tilbud for yrkesfaglærerutdanninger. I tillegg til heltidsstudium må det bli mulig å få utdanningen som deltidsstudium, som modulbasert opplæring, som nettstudium og som individuelle løsninger.
64. Utvalget foreslår at det opprettes bachelorstudier for yrkesfaglærere i alle utdanningsprogrammer.
65. Utvalget foreslår at det videreutvikles tilbud om mastergradsstudier for yrkesfaglærere.
66. Utvalget foreslår at fylkeskommunenes ansvar for å tilby etterutdanning for yrkesfaglærere og

instruktører tydeliggjøres, og at det innføres rett og plikt for lærerne, å delta i slik etterutdanning.

67. Utvalget foreslår at kravene til veilederkompetanse hos instruktørene styrkes, og at tilbudene om kompetanseheving på området utbygges. Instruktører må få kompensasjon for tapt arbeidsfortjeneste ved deltakelse på kurs.
68. Utvalget foreslår at det opprettes særskilte stipendordninger for yrkesfaglærerstuderter. Utvalget mener det er behov for mer forskningsbasert kunnskap om både yrkesfaglærerens og instruktørens rolle.
69. Utvalget mener at det må settes inn ekstraordinære tiltak for å sikre rekruttering til lærere i fag- og yrkesopplæringen.
70. Utvalget foreslår at det utvikles gode systemer for hospitering og utveksling av personale mellom skole og arbeidsliv.
71. Utvalget foreslår at det etableres ett eller flere forskningssentre som får tildelt ekstraordinære midler til seniorforskere og stipendiatstillinger på feltet. Stasingen skal være tidsbegrenset.
72. Utvalget foreslår at statistikkgrunlaget for hele den videregående opplæringen bør videreutvikles. Basen skal også sikre pålitelig statistikk om opplæringen i lærebedrifter, om voksne og om studenter i fagskoleutdanningene.
73. Utvalget foreslår at forsker- og brukersiden i større grad involveres for å sikre bedre kvalitet og samordning av dataproduksjonen. Det bør også arbeides med å bedre tilgangen til livsløpsanalyser der en kan følge personer inn og ut av utdanningsløp og arbeidsliv. Dette krever bedre tilgang på individdata.
74. Det initieres en årlig nasjonal forskningskonferanse innenfor fag- og yrkesopplæringen. Den-ne konferansen bør være statlig finansiert.
75. Utvalget foreslår at forskning om fag- og yrkesopplæring legges til det nye programmet for utdanningsforskning som er under planlegging i Norges forskningsråd. Kunnskapsdepartementet må imidlertid ha det overordnede ansvaret.
76. Det etableres forskernettverk på feltet fag- og yrkesopplæring finansiert av Norges forskningsråd eller Utdanningsdirektoratet.
77. Utdanningsdirektoratet lager en årlig status-rapport om fag- og yrkesopplæring med bistand fra dokumentasjonssenteret og forskere på feltet.
78. Utvalget foreslår at Norge fortsetter å delta i internasjonale undersøkelser og i arbeid med utvikling av internasjonale indikatorer, standarder og målemetoder.
79. Utvalget foreslår at myndighetene videreutvikler samarbeidet med partene i arbeidslivet og andre berørte organisasjoner med sikte på å få best mulig gjennomslag internasjonalt for norske synspunkter i spørsmål som gjelder fag- og yrkesopplæringen.
80. Utvalget foreslår at det etableres tilskuddsordninger for hospitering for elever, lærlinger, lærere og instruktører slik at flere får delta, og at hospiteringen kan skje også i land utenfor EU. Ordningene bør omfatte lærlinger som vil hospitere i en utenlandsk enhet i den lærebedriften de har kontrakt med.